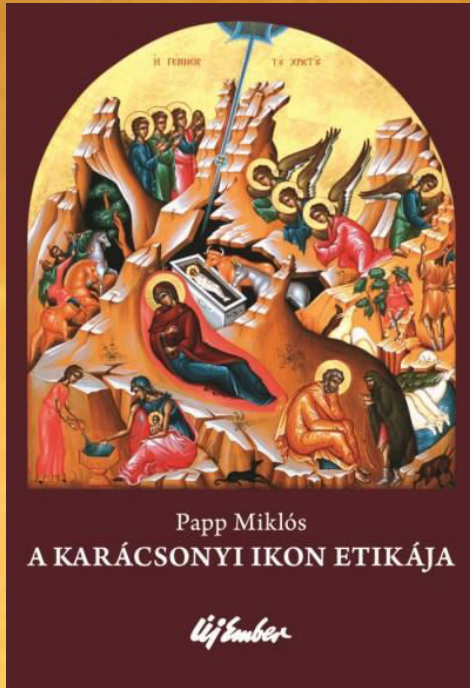

Papp Miklós: A karácsonyi ikon etikája

Új Ember Kiadó, 2011.

*Most váljunk jól előkészített,
fehérre kent táblává, amelyre az
egyház hite festi fel az alakokat, a
színeket, a formákat. A természetes
alapanyagból ikon lesz, az emberből
hitében és erkölcsében elmélyült,
Istent dicsőítő képmás. Ez
passzivitás és aktivitás: hagyjuk
magunkat alakítani, de ez egyben
kemény munkát is jelent, amelyet
senki sem takaríthat meg.*

A három hegy

A karácsonyi ikon háttéralapja három nagy hegy, amely a Szentháromságot jelenti. A Szentháromság mindent együtt tesz: Krisztus megtestesülése a Szentháromság teljes műve, önfeltárulkozása. A középső hegy kiszélesedik, s annak tövébe születik a Messiás. Amennyit ezek a hegyek megmutatnak a Szentháromságból, annyit el is rejtnek. Krisztus születésével a hegy megnyílt, de nem tűnt el.

A hegy azért is Isten transzcendenciájának a jele, mert oda nehéz feljutni. A lejtőn lefelé mindig nagy a tülekedés, a lecsúszás gyors, könnyű és hangos. Felfelé az út csöndes és nehéz. Nehéz megtalálni az elődök nyomát és biztosító szegeit, s nehéz egyben biztosítani az utánunk jövőket. Ráadásul minden út egyedi, abszolút ugyanúgy senki sem tud felmenni a hegyre. A feljutás megköveteli az elődök tapasztalatainak tudását, a nulláról senki sem kezd. Az ősök útja, az egyházi hagyomány tisztelete, a népi hit és a családi szokások támaszt jelentenek, biztosító szögeket – de nélkülnk nem visznek fel a csúcsra. Megfeszülni egyedül kell. Van egy végső magány a hegymászásban. S mindez igaz az életvezetésre: a hagyomány nem elvenni akar valamit, hanem meg kellene hallani benne sok siker örömét és sok kudarc sírását, sok jó ember hívását és sok elkeseredett ember óvását. Nem jut messzire, aki mindent maga akar kipróbálni. Mindenre nincs idő, ideg, figyelem. Meg kell találni azt a legjobb utat, hagyományt, szokástárat, tapasztalatgyűjteményt, ami segít a saját életünket jól vezetni.

A hegy őrzi a transzcendenciát. A karácsonyi ikonon is marad a hegy. Bár Krisztus alászáll és az Isten feltárja önmagát – de a hegy marad. Isten transzcendenciája azért megmarad.

A csillag

A csillag az Atyától származó jel, amely elvezeti a kereső napkeleti bölcseket a Messiáshoz. Minden ikonon fentről ered a fénye, d olyakor három sugárra oszlik, s egyes ikonokon belefestik a Szentlelket is galamb képében. Nem más ez, mint az új teremtés. Ahogy kezdetben az Atya mondta: „Legyen világosság!” – mintha most újra azt mondaná: „Legyen világosság, szellemi világosság, az üdvösség világossága!” Ahogy kezdetben a Lélek lebegett a vizek fölött, most is részt vesz az új teremtésben.

A karácsonyi csillag fénye ma is a Teremtő nagy erejű szavának megjelenítője: „Legyen világosság!” – legyen világosság bennem, a családomban, munkámban, egyházamban, országomban, az egész Földön.

A betlehemi csillag mágusokat, varázslókat, keleti bölcseket vezet. Olyan keleti bölcseket, akik a maguk tudománya alapján eljutottak egy szintre, de nem a teljességre. Az észnek azonban, hogy teljessége csúcsára eljusson, hitre van szüksége, csillagra. Az igazságot nem az ész alkotja, hanem csak „rájön”. A hit nem akar észellenes lenni, nem is akarja megkerülni az intellektust. Krisztus maga a bölcsesség fénye, a mindenenek megvilágító új Nap. A betlehemi csillag megy előre, míg meg nem áll a Gyermekek fölött. Életünk vezércsillaga megy az időben, míg el nem jut az örökkévalóságig.

Angyalok

A karácsonyi ikonon elmaradhatatlan lények az angyalok. Az angyalok némelyike Istent dicsőíti, mások a Messiás felé fordulnak. Ismét más angyalok a pásztorok felé fordulnak, őket is Isten dicsőítésére buzdítva. Az angyali szolgálat kettőssége derül ki ebből: Istent dicsőíteni és az embereket szolgálni.

A kettő egymást erősíti. Nem lehet pusztán Istent dicsőíteni – lenézve a világot, az embert, a földi létet. Aki Istent akarja dicsőíteni, tegye azt tettel, munkával, szolgálattal is! Ugyanakkor az ember szolgálata sem képzelhető el Isten dicsőítése nélkül.

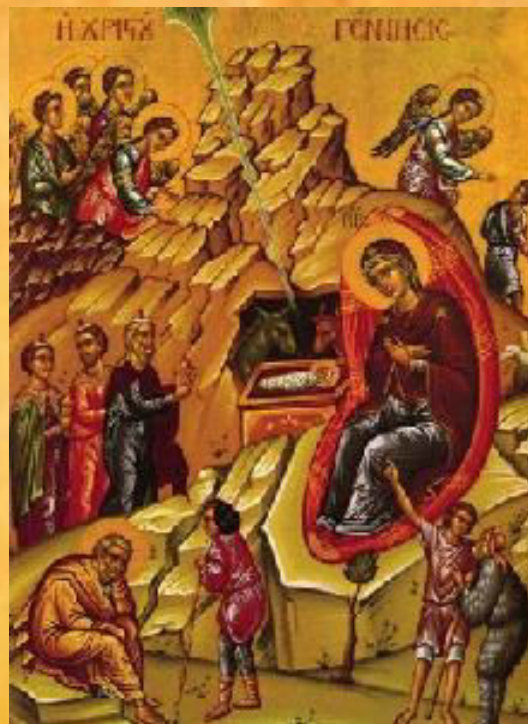
Az angyalok hangja a sötét éjszakában hangzik fel a pásztorok számára: Menjetek dicsőíteni Istent! Az angyali hang olyan, mint az éber lelkiismeret. Az életet konkrétan vezető ész, a gyakorlati bölcsesség, a lefordító-alkalmazó ész eltévedhet (Nevezhetjük szituációs lelkiismeretnek is), de a lelkiismeret legmélye, a hívó hang soha. Szent hely, ahol Isten van, ahol angyalok szolgálnak, ahol én egyedül vagyok. A lelkiismeretem hangja így nem abszolút Isten hangja, de nem is az én hangom: sokkal kifejezőbb a „szentély” szimbólum. Fontos ebbe a lelki szentélybe gyakran betérni.

Mert a bennem lakó állattal is gyakran találkozom: az agresszió, a szexualitás, a birtoklás, a testi aggodás-létfenntartás gondjai gyakran hallatják hangjukat. Ha mindezt uralni akarom, a bennem lakó Lélekkel is gyakran kell találkozni, hallani hangját, keresni hívását, kapaszkodni ösztönzésébe.

1. A karácsony ikonján József félre van állítva. De ez is teológiai jelentőségű: egyrészt nem ő a gyerek biológiai apja, másrészt hitében sem tud még a gyermek mellett lenni. Ugyan melyikünk képes felfogni ezt a misztériumot? Az ikonon József mindannyiunk képe! Olyan ő, mint minden normális ember a misztérium előtt: tanakodik, vihar dúl lelkében, az esze csak pörög-pörög, lázasan kutatja az Írásokat, keresi a megoldást. József így utódja minden őszövetségi vívódónak. Ugyanakkor előképe a vívódó Jézusnak: nagycsütörtök este ugyanígy küzdeni fog a józan ész az isteni akarattal.

József

2. A bizalomteljes ráhagyatkozásban kell követnünk Józsefet, az őszövetségi vívódókat és Krisztust is. A mód ma is ugyanaz: hallgatózni odaát, csöndben lenni, virrasztani, szertartásokra menni, ha kell, beszélgetni, ha kell, sírni.

5. Ahol évezredek óta nagy kísértések, kudarcok vannak, ott valami nagyon isteni lehet: a házasságban, a papságban, a misszióban, a hit és tudomány kapcsolatában, az elsőáldozók között.

6. Minden család modellje ez: befogadni Krisztust, megvédeni jelenlétét a nagycsaládban, a munkás hétköznapokban, s majd Krisztus is megmenti a családot.

3. Neuralgikus pontok mindannyiunk hitében vannak. A vívódó József nem ünneprontó, hanem éppen az igaz mentalitáshoz tartozik.

4. József vívódásába persze „besegít” egy görnyedt hátú, görbe botra támaszkodó öregember. Egyesek szerint ő mitikus alak, mások szerint Izajás próféta, ám a legtöbb ikonon maga a gonosz. Kísérti Józsefet, azt sugallja: ahogy élettelen a kezében levő bot, úgy József sem tud nemzeni, a szűz sem tud szülni. Azzal kísért, hogy nincs misztérium, csak az van, ami látható.

Fürdetés

A fürdetés kiemeli Krisztus emberi jellegét: valódi ember, aki teljesen felvette emberségünket.

Van egy végső magányunk, amelyet nem törhet át ember, s szeretnünk kell önmagunkban ezt a magányt. Ott teljesen Istennel tudunk lenni. Amikor örömünk van vagy nagyon szenvedünk, egy ponton túl akkor is magányosak vagyunk: egyvalaki van mellettünk, aki viszont teljesen mellettünk áll: Jézus Krisztus.

A fürdetőkád azonban nem egyszerű edény, hanem a keresztelőkútra emlékeztet. Így van jelen a karácsonyi ikonon vízkereszt ünnepe is: Krisztus nemcsak testi létünkben vállal velünk szolidaritást, hanem bűnös létünkben is.

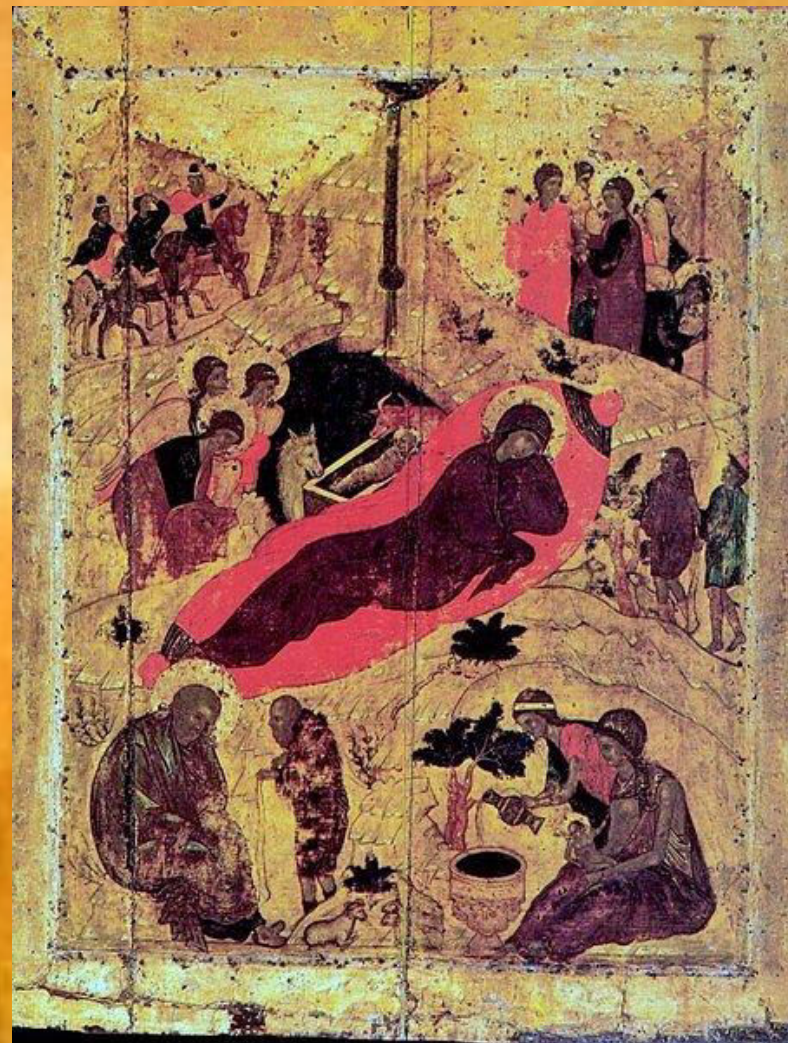
A Lélektől született, hogy mi is lelki, pneumatikus emberekké váljunk. Így nem az a „hű, de nagy keresztény”, aki lenézi a testet, megveti a testi örömeket, a szexualitást vagy egy finom kávé, aki lekicsinyli a testi szenvedést, a rákot és a halált, hanem éppen az, aki lelki emberként éli meg testi valóját. Aki beállítja testét és anyagi környezetét a Lélek áramlatába, az üdvtörténetbe. A testi mivoltot nem felejteni és tagadni akarjuk, hanem átszellemíteni.

S ez igaz a testi mivolt nagyobb dimenziójára is: át kell szellemíteni a történelmet, a társadalmat, a politikát, a kultúrát, a tudományt, a kórházakat, a gyászt. A testi létezés kicsi és nagy dimenzióit is pneumatikussá kell tennünk – ez a teljes újjászületés Krisztusban.

A kősr

Akinek volt már rettenetesen elrontott karácsonyi ünnepe, az akkor talán többet megértett a karácsonyból, mint sok „kellemes” ünnepléskor. Ilyenkor mélyebben megérthetjük: Krisztus akkor is megszületett, ha semmi nincs rendben, ha hatalmas sötétséget kínálok én, a családom, az egyházam, az országom. Akkor is ünnep van, ha minden emberi elromlott. Ilyenkor értjük meg, az ikon miért nem istállót ábrázol a születés helyeként, hanem nagy sötétséget, Az ikon közepe a sötétség – amelybe a Gyermekek születik. A sötét jelenti a hiányt, a fény hiányát, fogyatékoságunkat, de bűneinket, tudatod sötétségünket is. A fényre rászorul teremtett, fogyatékos és bűnös mivoltunk is. A sötétben nem tudunk tájékozódni, nem tudunk legjobb erőnk szerint élni, lógnak sasszárnyaink. A sötétben sötét gondolatok jutnak eszünkbe. A lelki mélyponton mindenkinek sötét gondolatok örvénylenek a fejében: agresszív, bűnös, elvtelen, öngyilkos „megoldások”. Ezeket a lelki mélyponton, kiúttalanságban, a sarokba szorított élethelyzetben nem lehet egy egyszerű fejrázással kiveri a fejünkbe. Kavarognak bennünk, rászorulunk a megvilágosításra, az iránymutatásra, a fényre, az erőre. Ez a lelki pokol: lám, a pokolra szállás nem nagypénteken történik, hanem már karácsonykor.

Papp Miklós: A karácsonyi ikon etikája

Így ír a szerző a bevetőben: „A Karácsony ünneplése ma sokszor mintha szirupos lenne. Akkor tartjuk jónak a karácsonyt, ha a bejgli és a fenyőillat, a családi és templomi programok sok-sok jó, meleg érzélemmel töltenek el. Az esztétika és az érzelmek fontosak, de céljuk, hogy önmagukon túlra mutassanak, arra a Szépre, amely egyben Jó és Igaz. Az ikonfestészet teológia. Elsődleges célja nem a gyönyörködtetés, hanem hogy magával ragadjon Isten országába. Az ikon nem a festő önmegvalósításának eszköze, hanem az egyház hitét akarja élően közvetíteni. Nem kiszolgálni, hanem elmélyíteni akarja a látást: az ábrázolhatatlant akarja ábrázolni.

**Ha szeretnéd ezt vagy egy másik könyvet elolvasni,
várunk szeretettel könyvtárunkban!**